

- یادداشت‌هایی دربارهٔ موسیقی جهان (۳) / شفق سعد
- گفتم که ماه من شو...! / محمدصادق شایسته

چند خبر از جشنواره‌های تابستانی

گرچه تابستان در ظاهر فصل تعطیلی مراکز رسمی و رکود فعالیت‌های هنری می‌باشد، ولی در واقع موسیقی با برپایی جشنواره‌ها و کنسرت‌های متعدد که بویژه در فضای باز برگزار می‌شوند رونقی فراوان دارد. کما آن که کمتر شهر معتبری وجود دارد که در این ایام میزبان یک یا چند فستیوال و یا کنسرت موسیقی نمی‌باشد، از مزایای این فستیوالها شرکت تعداد زیادی گروه‌های موسیقی در یکجا می‌باشد که به شنوندگان غیرتلفنی موسیقی امکان می‌دهد تا با صرف حداقل نیرو و زمان، حداکثر استفاده را برده و از نزدیک در جریان ابداعات و تجربیات و تصانیف جدید موسیقایی قرار گیرند. حال پس از این مقدمه کوتاه به چند خبر درباره جشنواره‌هایی که در طول تابستان امسال در زمینه موسیقی مدرن و تجربی برگزار شد، توجه کنید.

جشنواره بین‌المللی جاز مونترال

بیستمین جشنواره بین‌المللی جاز مونترال با بیش از یکصد کنسرت از گروه‌های مختلف جاز در مدت ۱۲ روز (۱-۱۱ جولای) در نقاط مختلف مونترال کانادا برگزار شد. این رویداد هنری که در طول زمان برگزاری خود این ابرشهر را به یک سالن کنسرت عظیم تبدیل می‌کند و شهرت فراوان یافته است، امسال کار خود را با بزرگداشت مایلز دیویس آغاز کرد. در بین موسیقیدانان جاز که در بزرگداشت دیویس شرکت داشتند، نام کاساندرای ویلسن، مارک ایشام Mark Isham و آلو

دارا Olu Dara قابل ذکر است. از سایر شرکت کنندگان این عده قابل ذکر هستند: جو لووانو Joe Lovano، ناتاشا اتلس Natacha Atlas، جان مک لافلین و ذاکر حسین باکنسرت Remember shakti، مک کوی تاینر McCoy Tyner، گروه هنری شیکاگو Art Ensemble of Chicago، و یان گارببارک Jan Garbarek همراه با گروه هیلارد Hilliard Ensemble.

جشنواره‌ای در ارتفاعات Festival D'Altitude

این جشنوارهٔ پرارتفاع (۱)، از دهم تا سیزدهم جولای در شهرک فرانسوی سن سور سانت-سورواژ Sant-Sauveur در قلب کوهستانهای پیرنه، با ارائه انواع مختلف موسیقی برگزار شد. از بین شرکت کنندگان در این جشنواره باید به موسیقیدانان جاز مارک دوکره Mark Ducret و تیم برن Tim Berne اشاره کنم که برنامهٔ مشترکی را اجرا کردند. ولی آنچه در برنامهٔ امسال این فستیوال جلب توجه می‌کرد حضور ایوا بیتووا Iva Bittiva بود که با همکاری دیدیه پتی Didier Petit کنسرتی را اجرا کرد. این خانم اهل برنو (مرکز استان موراویا در کشور چک) که به جای تفنگ، دست به ویلن شده است، دو سال است که توجه خاصی را به خود جلب کرده است. امیدوارم در یکی از شماره‌های آینده او را بطور کامل به خوانندگان معرفی کنم، فعلاً، برای آن که زیاد از موضوع که جشنواره‌های تابستانی دور نشوم، فقط اشاره کنم که وی که هنوز در کلاسهای ویلن پروفیسور

رودلف استاسنی Rudolf Staany در آکادمی یاناچک شرکت می‌کند، در کارنامه خود از اجرای مشکل‌ترین قطعات کلاسیک - سال گذشته با همکاری دوروثا کلارووا Dorothea Kellarova، ۴۴ دوئو برای دو ویلن بارتوک را در کلیسایی در پراگ اجرا کرد، تا همکاری با گروه‌های راک محلی - آلبوم Bittova + Fajt (۱۹۸۷) - و قطعات موسیقی محلی و حتی موسیقی فی البداهه - کنسرت اخیر وی در برنو - را ثبت کرده است.

جشنواره جاز دریای شمال North Sea Jazz Festival

این جشنواره که هر ساله در شهر هاگ Hague (لااهه)، هلند برگزار می‌شود، امسال نیز از ۹ تا ۱۱ جولای به مدت سه روز با شرکت گروهی از نامدارترین چهره‌های جاز در نیمه دوم قرن اخیر برپا شد. نگاه ویژه جشنواره امسال متوجه برخی از طبّالان اسطوره‌ای جاز نظیر الوین جونز Elvin Jones، مکس روش Max Roach، ال فوستر Al Foster بود. عناوین مهم از این قرار بودند: بی‌بی‌کینگ BBking، هربی هنکاک Herbie Hancock، یوسف لطیف و آدام رودلف Adam Rudolf. Yusef Lateef & سیسل تایلر Cecil Taylor.

جشنواره ضربیهها Rhythm Sticks

شهر لندن از ۱۷ تا ۲۵ جولای، میزبان جشنواره جهانی سازهای کوبی و طبل بود، که در بین مهمانان امسال نام گروه ایرانی همنا نیز به چشم می‌خورد. از سایر شرکت کنندگان این عنوان قابل ذکر هستند: ارتو موریرا Airtu Moreira با برنامه ریتمهای برزیلی، نوازنده بزرگ طبل سوئینگ لوئیس بلسون Louis Bellsون، گروه زنان هندی با نام ستری شاکتی Stree Shakti، و گروه استادان طبل آفریقا، و استیو وایت.

هشتمین جشنواره موسیقی تجربی

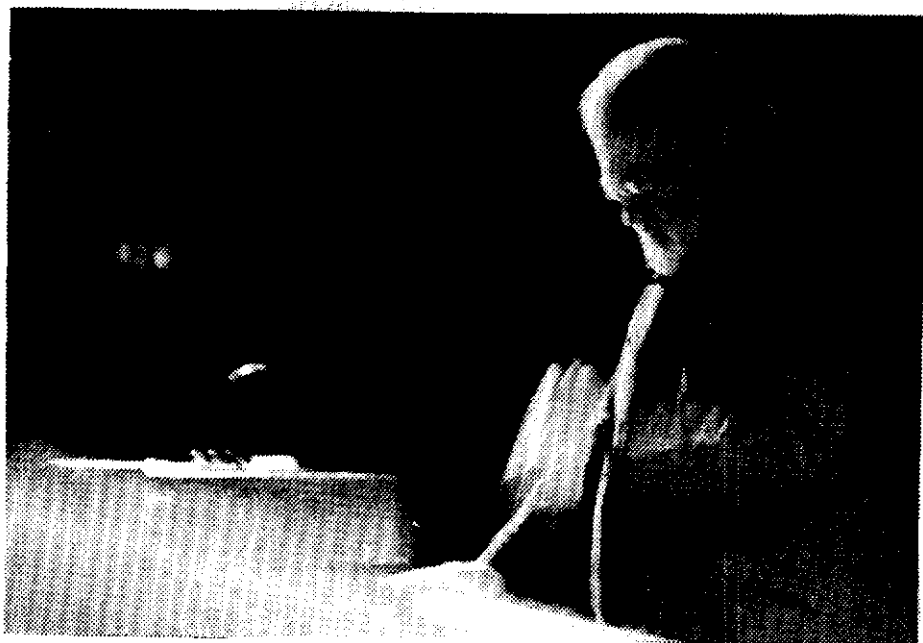
هشتمین جشنواره سالانه موسیقی تجربی LMC (جامعه موسیقی لندن London Music Collective) توانست به افتخاری دست یابد که در چهل سال گذشته انگلیسی دیگری بدان دست نیافته بود، و برای نخستین بار پس از ۱۹۵۶ در بریتانیا میزبانی پیراهنری را عهده‌دار شود. این جشنواره امسال در ۴ شب (۲۸ تا ۳۱ می) و سه مکان مختلف اجرا شد. برنامه‌های نخستین شب در تالار ملکه الیزابت (London Queen Elizabeth Hall) برگزار شد و همان گونه که می‌توان حدس زد ستاره آن هائری بود که ترکیبی از نغمه‌های شوربورت، بتهوون، و برخی ترانه‌های معروف راک را با دستگاه بسیار پیشرفته خود با ۳۶ بلندگوی خروجی اجرا کرد. برنامه‌های

● هربی هنکاک یکی از اسطوره‌های جاز است. این عکس مربوط به سال ۱۹۷۴ و زمانی است که برای کمپانی Rhodes سازنده پیانوهای الکترونیک با استفاده از مدلهای مختلف آن کمپانی، آلبوم *Sekxant* را ضبط کرد. جشنواره جاز دریای شمال امسال میزبان وی و برخی از دیگر بزرگان جاز بود.

دومین شب در تالار پرسل اجرا شد. در آغاز یا ووبل *Jaah Wobble* آلبوم جدید خود فضای عمیق *Deep Space* را همراه با برخی نوآوریهای فی البداهه نواخت، و سپس گروه *Lindsay Cooper Song* Project با خوانندگان فیل میتتن *Phil Minton* و مگی نیکولز *Maggie Nicola* زیباترین برنامه امسال فستیوال را اجرا کرد. تصنیف راه بیشتر عرضی است تا طولانی *The Road is Wider than Long* که کوپر آن را بر روی شعری که رولاند پنروز *Roland Penrose* نزدیک به ۶۰ سال پیش در بالکان سروده، نوشته است، به حق یکی از زیباترین و خیالبرانگیزترین قطعات موسیقی در آخرین سال قرن بیستم است.

سومین شب جشنواره در کلیسای سنت جان برگزار شد و سه بخش را در بر گرفت. برنامه افتتاحیه اجرای فی البداهه دوئوی اتومو یوشیهیده *Otomo Yoshihide* و ساچیکو ام *Sachiko M* بود. موسیقیدانان ژاپنی (که برخلاف همسلکان خود سر و وضعی عادی دارند) چند سالی است که بسیار مورد توجه قرار گرفته‌اند و بخصوص در زمینه موسیقی فی البداهه بسیار درخشان ظاهر شده‌اند. (سالهاست که موسیقی فی البداهه مکان مهمی را در سطح جهانی به خود اختصاص داده است و من به موسیقی ایران فکر می‌کنم که با این عنصر عجیب شده است). سپس جان تیلبری *John Tilbury* متخبی از قطعات پیانویی مورتون فلدمن *Morton Feldman* را اجرا کرد، که با توجه به مطالعات فراوان تیلبری بر روی موسیقی فلدمن و درک عمیق او از تحرک و پویایی

● پیر هانری در هشتمین جشنواره موسیقی تجربی لندن، با دستگاه پیشرفته خود با ۳۶ بلندگوی خروجی برنامه اجرا کرد.

نهفته در آثار این آهنگساز، موفقیتی را که از آن انتظار می‌رفت به دست آورد. در بین برنامه‌های چهارمین شب که در تالار پرسل اجرا شد، موفقترین اجرا از آن یوجین چادبورن Eugen Chadbourne با گروه تریوی Mondo Chadbourne 2000 بود که آثار مختلفی از جمله "Hickory Wind" از گرام پارسونز و "The Dust Blows Forward 'N The Dust Blows Back" از Captain BeefHeart را نواختند.

جشنواره انجلیکا

نهمین جشنواره سالانه انجلیکا Angelica، از ۱۸ تا ۲۳ ماه می در بولونیا، ایتالیا، به موسیقی تجربی در انگلستان اختصاص یافت. از موسیقیدانان شرکت کننده در این فستیوال جان تیلبری (که در جشنواره LMC آثار فلدمن را اجرا کرد)، اوان پارکر Evan Parke، فیل میتن و مگی نیکولز (که در جشنواره LMC زیباترین برنامه را ارائه دادند)، درک بیلی Derek Bailey (که او را قهرمان بداهه‌نوازی خوانده‌اند) را می‌توان نام برد.

جشنواره نانسی

مرکز فرهنگی آندره مالرو، در شهر جنوبی فرانسه، نانسی به مدت ده روز از ۱۵ تا ۲۴ می،

SACRED VOICES

DIVINELY INSPIRED VOCAL MUSIC
FROM AROUND THE WORLD 23 JUNE - 11 JULY 1999

FESTIVAL WEEKENDS - FREE ADMISSION
26 & 27 June REGENT'S PARK, 3 & 4 July GREENWICH PARK,
10-11 July RICHMOND RIVERSIDE

GALA CONCERTS
24, 25 June, 1, 2, 8, 9 July (tbc) UNION CHAPEL
27 June REGENT'S PARK OPEN AIR THEATRE
+ other concerts at venues across London

FESTIVAL CLUB
23 June - 9 July OCTOBER GALLERY

FREE LEAFLET: 0171 434 0404 www.musicforfree.co.uk

Tibetan Buddhist monks; Pakistani Qawwali; African-American Gospel;
Jewish cantors; Trance chants & dances from Morocco; Egyptian Sufis;
Hindu devotional songs; Sardinian polyphony;
& sacred singers from all over London.

with the financial assistance of the Heritage Lottery Fund, The Music for Free Foundation,
The Paul Foundation, London Borough of Islington Council, London Borough of Greenwich

© 1999 Music for Free. All rights reserved. Printed in London, UK.

● آئیش تبلیغاتی جشنواره جهانی آواهای مقدس

جشنواره‌ای از موسیقی تجربی را برگزار کرد. عناوین مهم عبارت بودند از: Ryoanji از جان کیچ با اجرای Tense Serenity, Le Quan Ninh مرکب از فرد فریت Fred Frith و کریس کاتلر Chris Cutler (انگلستان)، محمود احمد از اتیوپی، ایکو موری Ikue Mori (از ژاپن، که قصد دارم در یکی از شماره‌های آینده او را مفصلاً معرفی کنم)، ساجیکو ام Sachiko M.

جشنواره جهانی موسیقی مذهبی

این جشنواره سالانه موسیقی مذهبی که نام کامل آن Sacred Voiced Music Village می‌باشد، علی‌رغم برنامه عادی خود که هر سال به منطقه جغرافیایی خاصی توجه می‌نمورد، امسال به دلیل پایان قرن، برنامه‌هایی همه‌جانبه را برگزار کرد، و طی بیست روز (۲۳ جون - ۱۱ جولای) میزبان بیش از یکصد کنسرت در نقاط مختلف شهر لندن نظیر پارک ریجنت Regent's Park، پارک گرینویچ، و نیز اماکن متعدّد از قبیل مرکز آفریقا، مرکز نهر، مرکز فرهنگی مصر، گالری اکتبر و... بود. در برنامه‌های امسال موسیقی دنیای اسلام جای خاصی را اشغال کرده بود و گروه‌های مختلف از قبیل گروه قوّالان مهر و شیرعلی از فیصل آباد پاکستان، گروه صوفیان اسوان مصر، مغنیان مراکش با نغمه‌های باستانی مسلمانان شمال آفریقا، برنامه اجرا کردند. از سایرین می‌توان به عناوین زیر اشاره کرد: راهبان بودایی تبت وابسته به قصر دالایی لاما؛ پارسایان هندو؛ گروه

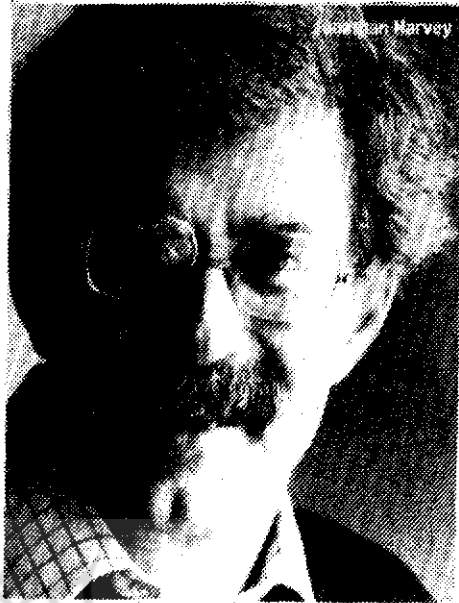
همسرایان داکار از سنگال؛ سه گروه خوانندگان مذهبی یهودی از یونان، مراکش و آمریکا؛ گروه انجیل خوانان بروکلین، از پربیننده‌ترین برنامه‌های امسال اجزای اشعار صوفیانه مولوی با موسیقی کوملن بارکس Coleman Barks و کلوته گودچایلد Chloe Goodchild بود.

در هر حال هنوز برخی از مهمترین جشنواره‌ها همچون MeltDown در راند و مجله رو به انتشار، لذا در همینجا قول می‌دهم که اخبار مربوط به جشنواره‌های تابستانی در شماره بعد ادامه خواهد یافت.

چند صفحه جدید موسیقی

تکه پاره‌های کافکا Kafka Fragments، اثر گئورگی کورتاگ György Kurtág - این آهنگساز اهل مجارستان، گرچه در تصنیف موسیقی بسیار ممسک است، ولی به عنوان یکی از مهمترین و جدیدترین نمایندگان مکتب موسیقی پس از ورن دارای شهرتی غیرقابل تردید است. کورتاگ تکه پاره‌های کافکا را بر روی ۴۰ متن کوتاه و طنزآلود نویسنده بزرگ چک در سالهای ۸۵-۸۶ برای سوپرانو با همراهی ویلن تصنیف کرد. در این صفحه که توسط شرکت آندین ONDINE به بازار عرضه شده خواننده فنلاندی آنو کومسی Anu Komsi با مهارت تمام از عهده اجرای این اثر مشکل برآمده و توانسته تنش عصبی موجود در متن و موسیقی را در تمام طول اجرا حفظ کند. ویلن همراه را ساکاری اورامو Sakari Oramo نواخته است، و کاملاً با عنصر عصیّت در متن اثر و آواز خواننده سوپرانو هماهنگ است. اگر بخواهیم تنها در یک جمله این صفحه را تعریف کنیم، باید گفت گوش دادن به این موسیقی گرچه مشکل و توأم با مشقت ذهنی است، ولی جداً ارزنده است.

کیا Kya اثر جاکینتو اسکلسی Giacinto Scelsi - جاکینتو اسکلسی اشرافزاده ایتالیایی و صاحب معلومات گسترده درباره فلسفه شرق، عرصه جدیدی را در موسیقی قرن بیستم گشود، که فقط در سالهای پایانی عمر (او در ۱۹۸۸، در ۸۰ سالگی درگذشت) ارزش واقعی آن کشف شد و مورد توجه قرار گرفت. او در آثار خود کندوکاو در معنویات نهفته در اصوات و ارزشمندی ادات صوتی را و جهت همت خود قرار داد. آثار مجلسی اسکلسی در این صفحه زیر نظر یورگ ویتنباخ Jürg Wyttenbach که سالها درباره موسیقی او تحقیق کرده و در این زمینه خبره است، اجرا شده‌اند. تکنواز اصلی آثار ساکیفونیسست مارکوس وایس Marcus Weiss است که اجرایی بدون نقص را ارائه داده است. در سه اثر Kya، Ixor و Rucke Di Guck فلوت پیکولو و دو اثر دیگر Tre

● جانانان هاروی به شصت سالگی پا گذاشت.

Pezzi و Yamaon خواننده باس حضور دارند. این آثار همگی به سالهای دهه ۱۹۵۰ تعلق دارند. ولی آخرین قطعه Maknongan تاریخ ۱۹۷۶ را داراست. در جمع‌بندی کلی، گرچه این آثار سبک موسیقی اسکلسی را به وضوح نشان نمی‌دهند و شنونده‌ای که برای اولین بار آثار او را می‌شنود، چندان به ویژگیهای خاص موسیقی او پی نمی‌برد، در عوض برای آشنایان با موسیقی اسکلسی فرصتی مغتنم را فراهم می‌آورد تا چند اثر مهم او را بشنوند.

۲۲۴

وحشت عظیم Grand Macabre از گئورگی لیگتی György Ligeti - لیگتی بیش از ده سال برای تصنیف تنها اپرای خود وحشت عظیم وقت صرف کرد و حاصل کار اثری است که آن را «مهم‌ترین اپرای پایان قرن بیستم» خوانده‌اند. داستان اپرا برگرفته از نمایش هزل آمیز و پوچ‌گرای میشل دو گلدرد Michel De Gheederode به نام منظومه وحشت عظیم La Balade Du Grand Macabre (۱۹۳۰) و درباره ماشینی شیطانی به نام نکروتزار Nekrotzar است که دنیا را به نابودی تهدید می‌کند، ولی در پایان اپرا نشانه‌ای دال بر موفقیت قطعی وی وجود ندارد، نمایش با این بیت خاتمه می‌یابد، «بگذار دیگران زیر بار هولناک وحشت خم شوند / برای ما تنها این دم و این مکان وجود دارد.» لیرتوی اپرا را لیگتی و مایکل مشک Micheal Meschke نوشتند و نخستین بار در ۱۹۷۸ در استکهلم اجرا شد.

JONATHAN HARVEY

tombeau de messiaen
mortuos plango, vivos voco

4 Images after years

ritual melodies

piano: philip mead

● فیلیپ مید (نوازندهٔ پیانو) در بزرگداشت شصت سالگی هاروی آخرین تصنیفات وی را نواخته است. لیگتی از همان آغاز اپرا که بوق ماشینها فانفار را اجرا می‌کنند، لحن هزل‌آمیز خود را نشان می‌دهد که تا آخر حفظ می‌شود، با این همه شیوهٔ خاص او در به کار گرفتن ارکستر، و استفاده از خوانندگان نیروی فراوانی را به موسیقی بخشیده است. صفحهٔ حاضر که به وسیلهٔ کمپانی سونی به بازار عرضه شده، ضبط زندهٔ نخستین اجرای این اثر پس از اصلاحات وسیعی است که آهنگساز در سال ۱۹۹۷ در متن اولیه اعمال نموده است. این اجرا چند ماه پیشتر در پاریس توسط ارکستر فیلامونیا و به زبان انگلیسی (مترجم انگلیسی جفری اسکلتن Geoffrey Skelton است) انجام شد و در آن اسا پکا سالونن Esa-Pekka Salonen رهبری را برعهده داشت.

آرامگاه مسیان Tombeau De Messiaen از جانانان هاروی Jonathan Harvey - این
صفحه به مناسبت شصتمین سالگرد تولد آهنگساز معاصر انگلیسی (۱۹۳۹ -) منتشر شده است و شامل آثاری از دوره‌های مختلف آهنگسازی وی، از جمله آخرین اثر او آرامگاه مسیان می‌باشد. هاروی در ۱۹۶۶ به روش اشتکهاوزن گرائید و پس از آن برخی از درخشانترین نمونه‌های موسیقی الکترونیک را تصنیف کرد. صفحهٔ اخیر حاوی انواع موسیقی وی برای پیانو تنها، پیانو و نوار مغناطیسی، موسیقی الکترونیک محض و الکتروآکوستیک از جمله تنظیم جدیدی از معروفترین اثر هاروی Mortuos Plangi , Vivos Voca (۱۹۸۰) می‌باشد. هاروی این

جمله لاتین را که بر ناقوس عظیم کلیسای وینچستر حکاکی شده و به معنای «من ساعات گذرا را برمی‌شمارم، بر مردگان سوگواری می‌کنم، و زندگان را به نیایش فرا می‌خوانم» به همراه صدای ناقوس به عنوان ماده اصلی صوتی برای اثر خود برگزید و آن را در استودیوی پیر بولز IRCAM آماده نمود. Time of Ritual Melodies (۱۹۹۰) اثر دیگری است که تنظیم جدیدی از آن در این صفحه ارائه شده است، هاروی در هنگام تصنیف این اثر خود را به کلی از قید کار با صداهای ضبط شده رها کرده و به اصوات تولید شده با کامپیوتر روی آورده بود. گرچه موسیقی الکترونیک، همچون نقاشی انتزاعی دائماً در معرض این خطر قرار دارد که با فاصله گرفتن از سازها و صداهای سنتی تنها به مجموعه‌ای از اصوات تبدیل شود، ولی هاروی توانسته بر این تناقض فائق آید و قطعه‌ای شنیدنی و لذتبخش را تصنیف کرده است.

جدیدترین اثر هاروی آرامگاه مسیان، یادآور یکی از زیباترین قطعات موسیقی قرن بیستم یعنی آرامگاه کوپرن راول است. این اثر برای پیانو و نوار مغناطیسی تصنیف شده و در آن تعادل بین این دو عنصر به خوبی مراعات شده است. نوازنده پیانو، فیلیپ مید Philip Mead اجرای آرامگاه کوپرن و نیز چهار تصویر به شیوه یتز Four Images After Yeats را که برای پیانو تنها تصنیف شده برعهده دارد. چهار تصویر... قطعه‌ای کاملاً مدرنیستی و مسحورکننده است. آخرین تصویر به تنهایی از سه تصویر دیگر طولانی‌تر است و با آمیختن قطعاتی از باخ، موزار، لیست، و شوپنبرگ به محدوده موسیقی فرامدرن گام نهاده است.